

อธิบายคำ

(๑) กู	- เรา, ฉัน, ข้าพเจ้า (เป็นเอกพจน์)
(๒) คุณ	- เราทั้งหลาย ฉันทั้งหลาย ข้าพเจ้าทั้งหลาย (เป็นพหูพจน์)
(๓) ผู้หญิงโตง	- ผู้หญิงสอง
(๔) เผื่อ	- เรา (เป็นพหูพจน์)
(๕) อ้าย	- พี่ชายคนแรก
(๖) เคียมแต่	- ตั้งแต่
(๗) สิบเก้าเข้า	- ปี ในสมัยสุโขทัย นับปีอย่าง เช่น สิบเก้าเข้า เท่ากับอายุข้างเข้า ๑๘ ปี เหมือนกับที่นิยมใช้กันอยู่ปัจจุบัน
(๘) เมืองฉอด	- ชื่อเมืองโบราณตั้งอยู่ริมแม่น้ำเมย แถบอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
(๙) ทู	- ตู รมทุ่ง กวาดต้อน
(๑๐) หัวซ้าย	- ด้านซ้าย
(๑๑) หัวขวา	- ด้านขวา
(๑๒) เกล็ดอน	- เกล็ดอน คาน้ำกันเข้าไป
(๑๓) ไพร่ฟ้าหน้าใส	- ทหาร ไพร่ ประชาชน ไพร่พล
(๑๔) หนีญญาชพายจเจิ้น	- หนีกระจัดกระจาย หนีอย่างซุกซ่อนวุ่นวาย
(๑๕) กูบ่หนี	- กูไม่หนี (หนี หรือ หนีๆ ทางเหนือแปลว่า หลีกไป)
(๑๖) เบกพล	- เบิกพล บุกพล (เบิกในภาษาเขมร แปลว่า จับ ต้อน)
(๑๗) ต่อข้าง, ทุ่งข้าง	- ขนข้าง ทุ่งข้าง-รบ ทุ่ง แปลว่า รบ เช่น รบทุ่ง
(๑๘) มาสเมือง	- ฆ่าข้าง
(๑๙) แห้	- ชนระ
(๒๐) ฟ้าย	- ปรายชัย แห้
(๒๑) เพือกู	- เพราะกู
(๒๒) เมือชว	- เมือครัง เมือรัชสมัย

- (๒๓) บำเรอ - ปรนนิบัติ
- (๒๔) หมากส้มหมากหวาน - ผลไม้เปรี้ยวผลไม้หวาน
- (๒๕) ต่หนังวังข้าง - คล้องข้าง, จับข้าง (หนัง บางแห่งใช้นาง, หนาง แปลว่า คาง่าย หมายถึงความแน่นเดียวกับ คือวน ก็คือจับสัตว์เล็ก)
- (๒๖) ได้บัวได้นาง - ได้ผู้ชายได้ผู้หญิง ได้ผู้ใดคน
- (๒๗) ได้เงิน - ได้เงิน
- (๒๘) เวณ - มอบให้, ถวาย
- (๒๙) พร่ำบำนเรอ - บ่อยๆ สม่ำเสมอ เป็นประจำ บำเรอ-ปรนนิบัติ รับผิดชอบ บำรุง
- (๓๐) ทั้งกลม - ทั้งหมดทั้งสิ้น
- (๓๑) จกอบ - ภาชนะผ่านदान
- (๓๒) ภูท่าง - สะดวกสบาย
- (๓๓) แล้ - แล, และ
- (๓๔) กว่า - ไป
- (๓๕) พ้อเชือเสือก้า - พ้อผู้ให้กำเนิด พ้อที่ล่วงลับไปแล้ว (เสือก้า เป็นคำใช้คู่กับพ้อเชือ)
- (๓๖) เข็ชข้าว - ฉางข้าว (ในภาคอีสานเรียกว่าเจ้าข้าวหรือเข็ชข้าว)
- (๓๗) ไพรฟ้าข้าไท - ประชาชน บริวาร
- (๓๘) ผิดแผกแซกกว้างกัน - ผิดใจแตกแยก เป็นความกัน (ในกฎหมายตราสามดวง ใช้ว่า ผิดแผกแซกกว้าง)
- (๓๙) สวนคุดแท้แล - สอบสวนคุดแน่แล้ว สอบถามคุดแน่แล้ว ใต้สวน
- (๔๐) จึงแล้งความแก่เขาด้วยช่อ - ตัดสินความแก่เขาทั้งสองโดยยุติธรรม
- (๔๑) บ่เข้าผู้ล็กมักผู้ช่อน - ไม่เข้ากับผู้ร้ายล็กทรพย์ ไม่เห็นแก่ผู้รับของโจร (มัก แปลว่า ชอบ เห็นแก่)
- (๔๒) บ่ใคร่พื่น - น่าจะหมายถึงไม่ยินดี
- (๔๓) บ่ใคร่เคือด - น่าจะหมายถึงไม่ยินดีร้าย ไม่เคือดร้อน

(๔๔) มาตุ	- มาอยู่ด้วย
(๔๕) ซ้อยเหนือเพือก	- ซ้อยเหนือเอวเพือกอบกู่ (ซ้อย = ซ่วย, เหนือ = เหลือ, กู่ = ยก, อุ้มชู, คูล้ำ)
(๔๖) ดวง	- จน, จนกระทั่ง
(๔๗) ข้าเด็กข้าเสื่อ	- ข้าศึก
(๔๘) หัวฟุ้งหัวรบ	- หัวหม่า, แม่ทัพนายกอง
(๔๙) อันหนึ่ง	- อันหนึ่ง
(๕๐) หัน	- นั้น
(๕๑) ไพร่ฟ้าหน้าปก	- ประชาชนทั่วมุมจรดอัน
(๕๒) ถึง	- ถึง
(๕๓) บัไร	- ไม้ยอก
(๕๔) ลาง	- ขนุน (ไทยใหญ่) อีสาน - ต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายมะพร้าว
(๕๕) กระจ่างโพยสี	- กระจ่างโพยสี
(๕๖) ศรีบูร	- กำแพงสามชั้น
(๕๗) โอยทาน	- ให้ทาน
(๕๘) ท่วย	- ฟุ้ง, หมู
(๕๙) พนม	- ห่ม
(๖๐) หมอนนอน	- หมอนนอน
(๖๑) แล็บแล้ญบลิ้น	- ปี่ละสองด้าน (ญิบ แปลว่า สอง)
(๖๒) สด	- สด
(๖๓) หุ่น	- โห้
(๖๔) เวียง	- เมือง
(๖๕) เท้าหัวลาน	- ถึงที่เคียน, ถึงหัวสนาม เท้า = ถึง หัวลาน = หัวสนาม ทักว่าง
(๖๖) คับกักกลอง	- กั หรือ คม แปลว่า ตี บงกั หรือ บงคม, บังคม แปลว่า ประโคม รวมความว่า ตีประโคมกลอง

- (๖๓) เสียงเลื่อน - เสียงร้องเอื้อน เสียงร้องเป็นทำนองเสนาะ
- (๖๔) เทียรช่อม - ช่อมมี ธรรมดา โดยปกติ มีใช้หลายแห่งในหนังสือ ไตรภูมิพระร่วง
- (๖๕) ราม - กลาง อีสาน แปลว่า ใหญ่
- (๖๖) นิตยัมคัก - ผู้พ้นจากนิตย ได้แก่ พระภิกษุผู้ศึกษาอบรมดีแล้ว และมี พรรษาห้า
- (๖๗) อโรญิก - อโรญิก เสนาสนป่า
- (๖๘) หลวก - รู้หลัก, ฉลาด, หลวกแหลม
- (๖๙) ลูกแต่ - ใช้ควบกับ มา เป็นลูกแต่ . . . มา แปลว่า ออกจาก มาจาก เข้ามา
- (๗๐) แก่กม - ที่สุด
- (๗๑) ดังแกล้ง - ดังตั้งใจ
- (๗๒) เบองคั่นอน - ทิศเหนือ
- (๗๓) คลาตปตาน - คลาตร้านค้า
- (๗๔) อัจนะ - ชื่อพระพุทธรูป
- (๗๕) เบองห้วนอน - ทิศใต้
- (๗๖) สรวัดงตี - ท่านบ (ภาษาสันสกฤตว่า สรวัดงค)
- (๗๗) น้ำโคก - น้ำตก
- (๗๘) พระขทง - ชื่อภูเขา
- (๗๙) ๑๒๑๔ - มหาศักราชตรงกับพุทธศักราช ๑๘๓๕
- (๘๐) เดือนดับ - วันสิ้นเดือน วันแรม ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ
- (๘๑) เดือนโฮกแปดวัน - ขึ้นแปดค่ำ
- (๘๒) เดือนเต็ม - วันเพ็ญ วันกลางเดือน
- (๘๓) เดือนบั้งแปดวัน - แรมแปดค่ำ
- (๘๔) กระพัดตยง - กระพัด แปลว่า ผูก ลอยง แปลว่า สบับ รวมความว่า สายรัศมีผูกข้างไม่ให้เคลื่อนที่

- (๕๑) ในกลาง - ในภายใน, ในบริเวณ
- (๕๒) มากาลาว - คือ ๑. มา = คนชาติไทยที่น่าจะอยู่ในเมืองน่านลงมา
 ๒. กาว = คนชาติไทยในจังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน
 ดังปรากฏในจารึกหลักที่ ๔๕ พ.ศ. ๑๘๑๕
 เรียกสมรรถบุรพราชมวงศ์ว่าคำพงศ์กาว
 ๓. กาว = คนชาติไทยในประเทศลาวปัจจุบัน
- (๕๓) ชาวูชาวของ - ผู้ที่อยู่ตามริมแม่น้ำอู และแม่น้ำโขง
- (๕๔) มาออก - มาขึ้น
- (๕๕) ๑๒๐๓ ศก ปีกุน - มหาศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๑๘๒๘ นับตามแบบ
 ปัจจุบัน เช่น ประกา มหาศักราช ๑๒๐๕ ตรงกับ
 พุทธศักราช ๑๘๓๐
- (๕๖) เวียงผา - กำแพงหิน
- (๕๗) ดายสี่ - ตัวหนังสือ
- (๕๘) ๑๒๐๕ - มหาศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๑๘๒๖
- (๕๙) หาใคร่ใจในใจ - หากคิดในใจ
- (๑๐๐) หาเป็นท้าวเป็นพระยา - หากเป็นท้าวเป็นพระยา คือเป็นอย่างแน่นอน
- (๑๐๑) หาเป็นครูเป็นอาจารย์ - หากเป็นครูเป็นอาจารย์
- (๑๐๒) แกะ - เร็ว, เปรี๊ยะ, ว่องไว
- (๑๐๓) รอด - ถึง ทางอีสานออกเสียงเป็น ฮอด
- (๑๐๔) สรดวง - เดิมเข้าใจว่าได้แก่จังหวัดพิจิตร ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้
 เพราะพิจิตรอยู่ใต้พิษณุโลก (สองแคว) ลงไป การกล่าว
 ชื่อเมืองในจารึกนี้ กล่าวตามลำดับจากเมืองที่อยู่ใกล้

